

PODSUMOWANIE DLA DECYDENTÓW

Publikacja raportu

ALTERNATYWY DLA HERBICYDÓW - ROLNICTWO BEZ GLIFOSATU

Pesticide
Action
Network
Europe

ZIELONI/WSE
w Parlamencie Europejskim

KONTEKST

- Zbliża się moment rewizji unijnego zezwolenia na stosowanie glifosatu jako czynnej substancji herbicydowej. Ostatnio UE zdecydowała o odnowieniu koncesji w 2018 r. Wówczas została przedłużona tylko na 5 lat, a nie na 10 - ze względu na ogromne obawy obywateli i wątpliwości co do jego bezpieczeństwa. Oznacza to, że zezwolenie powinno było wygasnąć z końcem 2022 r., ale okres ten przedłużono w celu zebrania dowodów na wpływ ekotoksykologiczny tej substancji.
- W ramach Zielonego Ładu i strategii "od pola do stołu" ogłoszono ambitne cele polegające na ograniczeniu o 50% stosowania pestycydów chemicznych w UE. Herbicydy na bazie glifosatu są najczęściej stosowanymi herbicydami na świecie i w UE, a wolumen ich zużycia w skali świata wciąż rośnie (prawie 15-krotnie w ciągu ostatnich 10 lat). W Europie sprzedaż i stosowanie pozostają wysokie, zwłaszcza w większych rolniczych państwach członkowskich UE, a dane FADN pokazują, że wydatki rolników na pestycydy wzrastają. Aby osiągnąć wspomniany cel redukcyjny, należy odwrócić te tendencje. Opublikowany w ubiegłym roku projekt dotyczący rozporządzenia w sprawie zrównoważonego stosowania pestycydów (SUR), jeżeli zostałby zaimplementowany, prawnie zobowiązałby kraje Unii do celu 50% redukcji, ale także promowałoby użycie integrowanej ochrony roślin (IPM), która polega na stosowaniu niechemicznych praktyk alternatywnych, które zmniejszają prawdopodobieństwo wystąpienia szkodników. W tej metodzie pestycydy chemiczne są stosowane tylko w ostateczności, co przekłada się na zmniejszenie ilości zaaplikowanych pestycydów, jak i odporności szkodników na te agrochemikalia.

GŁÓWNE PRZESŁANIA

We wstępie trzeciego wydania raportu znajduje się dokładny opis substancji, jaką jest glifosat, a także opis jego działania i konsekwencji jego stosowania. W kolejnych rozdziałach autorzy wyszczególnili, w jakim stopniu jest on wykorzystywany w Europie i na świecie oraz do jakich celów.

Raport zawiera wyniki analizy, które dowodzą, że glifosat nie jest substancją łagodną i ma bardzo znaczący wpływ na środowisko. Po pierwsze, szkodzi bezpośrednio, ponieważ zakłóca działanie szlaku metabolicznego, który jest obecny nie tylko w roślinach, ale także w bakteriach i grzybach. Po drugie, ma także wpływ pośredni, który objawia się w przypadku nadmiernego stosowania, charakterystycznego dla podejścia "zero tolerancji [dla chwastów]". Zabija rośliny, które karmią inne formy życia. Jesteśmy świadkami wynikających z tego szkód ubocznych w postaci załamania różnorodności biologicznej zarówno w glebie, jak i na powierzchni. Ma to wpływ także na pożyteczne organizmy, które

niezbędne są do zapewnienia żyzności i produktywności. Są to na przykład zapylacze, drapieżniki szkodników owadzich, a także organizmy tworzące i utrzymujące wierzchnią warstwę gleby oraz grzybowe symbionty mikoryzowe, które bezpośrednio chronią i odżywiają uprawy.

Raport kwestionuje potrzebę stosowania herbicydów w produkcji żywności, badając, czym dokładnie są „chwasty”, do walki z którymi używa się tej substancji. Wyniki badań przedstawione w raporcie jasne stwierdzają, że nie wszystkie rośliny nieuprawne to „chwasty” szkodliwe dla uprawy lub plonów: jest nimi tylko 20% gatunków występujących na polach roślin pozarolniczych. Ponadto, nawet gatunki zawierające się w tych 20% muszą być obecne w wystarczająco dużych ilościach, aby spowodować szkody gospodarcze. Ta ogromna większość roślin nieuprawnych, które nie uszkadzają ani upraw, ani plonów, nazywana jest *Aliae Plantae* (łac. inne rośliny). Po prostu nie trzeba ich zabijać. Obecność *Aliae Plantae* może być wręcz korzystna dla rolników i systemów produkcji żywności. Tak więc rolnicy marnują pieniądze na coraz droższe ilości pestycydów, jednocześnie osłabiając swoją odporność na wstrząsy związane ze zmianą klimatu i ekstremalne zjawiska pogodowe. Susze, których Europa doświadczyła w 2022 r., to prawdopodobnie nowa normalność. Pokazały nam one, że systemy wielogatunkowe są najbardziej odporne – jedyną zielenią, która pozostała na pastwiskach, była warstwa „chwastów”. Dzięki nowej definicji tego, czym jest chwast i rozluźnieniu podejścia "zero tolerancji, wszystko musi umrzeć", ta negatywna spirala może zostać zatrzymana. Możliwa jest sytuacja „win-win-win-win”, na którą złożą się: autonomia rolników wolnych od uzależnienia od nakładów; odwrócenie katastrofy w zakresie różnorodności biologicznej; uodpornienie naszych ekosystemów rolniczych na zmiany klimatu; zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego. Konsensus naukowy wspierany przez ONZ – FAO, IPBES, IPCC wyraźnie mówi nam, że zdecydowanie największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa żywnościowego są zmiany klimatyczne i załamanie ekosystemów. Trzymanie się status quo, jak chcieliby przeciwnicy Zielonego Ładu i celów redukcji pestycydów, jest receptą na katastrofę i głód. Wyraźnie nie leży też w interesie rolników.

Badanie pokazuje, że ten zwrot jest technicznie wykonalny i w pewnym sensie już się dokonuje. Rolnictwo wolne od syntetycznych herbicydów jest możliwe. Wystarczy spojrzeć na rolnictwo organiczne – wiele technik wyszczególnionych w badaniu to oddolne innowacje rolników ekologicznych. Ponadto możliwe jest znaczne ograniczenie masowego stosowania pestycydów przy zastosowaniu metod integrowanej ochrony roślin.

Nie zapominajmy, że metoda ta została wynaleziona prawie sto lat temu i jest nawet promowana przez przemysł chemiczny w celu oszczędzenia zarówno własnych zasobów, jak i zasobów rolników, a także by spowolnić nabywanie przez chwasty odporności na środki biobójcze. Chcą, aby ich produkty mogły pozostać skuteczne. Największą częścią raportu stanowią szczegółowe opisy różnych metod zintegrowanego zarządzania chwastami (IWM), będących pochodnymi IPM.

A co z kosztami ekonomicznymi ponoszonymi przez rolników w związku z ograniczeniem lub odejściem od stosowania herbicydów na dużą skalę? W części poświęconej ekonomicznym

aspektom ograniczania stosowania herbicydów przeanalizowano, jakie wsparcie finansowe jest dostępne w ramach wspólnej polityki rolnej (WPR) UE. Oczywiście jest, że rolnicy reagujący na konieczność zmiany przyjętych metod uprawy nie mogą być pozostawieni sami sobie, aby samodzielnie ponosili koszty przejścia na mniej szkodliwe praktyki: rolę finansowania publicznego jest wspieranie ich w podejmowaniu tego przedsięwzięcia. Kluczowa jest tutaj rola zarządzania ryzykiem (systemy ubezpieczeń i fundusze inwestycyjne) oraz dotacji inwestycyjnych, współfinansowanych przez UE i państwa członkowskie, w celu zapewnienia tego pokrycia. Wsparcie powinno mieć jednak nie tylko finansowy charakter, gdyż dostosowanie systemów produkcji może wymagać specjalistycznej wiedzy. Niezależnie od tego, czy chodzi o znalezienie optymalnej rotacji, czy konsultacje w zakresie dostosowania maszyn, potrzebujemy inwestycji w usługi doradcze i działania informacyjne, również z wykorzystaniem wymiany wiedzy między praktykami i partnerstw łączących rolników z naukowcami i agronomami. W badaniu stwierdzono, że w Wspólnej Polityce Rolnej (WPR) istnieją już odpowiednie ramy prawne, ale wiele zależy od tego, czy państwa członkowskie były skłonne uwzględnić w swoich krajowych Planach Strategicznych WPR wszystkie elementy niezbędne do osiągnięcia ograniczenia stosowania pestycydów, a następnie, czy promują te możliwości wśród rolników (m.in. poprzez usługi doradcze), a wreszcie od tego, jak duże jest ich wykorzystanie przez rolników. Krajowe Plany Strategiczne określające, w jaki sposób środki z WPR są wydawane na szczeblu państw członkowskich, zawsze można dostosowywać i ulepszać co najmniej raz w roku, co oznacza, że Komisja ma do odegrania rolę w kierowaniu i przekonywaniu państw członkowskich do dostosowania rolnictwa do potrzeb społeczeństwa i bezpieczeństwa systemu żywnościowego.

NAJWAŻNIEJSZE WNIOSKI

- Można osiągnąć redukcję herbicydów na dużą skalę. Jest to technicznie wykonalne i już się dzieje. Konieczne jest włączenie tego tematu do głównego nurtu polityki.
- Zdecydowana większość chwastów nie szkodzi plonom, a Aliae Plantae są korzystne dla agroekosystemów i bezpieczeństwa żywnościowego. Zaprzestanie systematycznego ich niszczenia zapobiegnie marnotrawieniu pieniędzy i zasobów oraz pomoże odwrócić katastrofę różnorodności biologicznej.
- Fundusze UE i państw członkowskich są dostępne na wsparcie rolników w okresie przejściowym, ale wiele zależy od państw członkowskich oferujących to wsparcie, a także od udzielonych porad, w tym dotyczących dostępnych dotacji, a wreszcie od wykorzystania przez rolników.